



Faluséta, mint program és szolgáltatás

Ma egyre többször hallani rendezvények kísérő elemeként, de akár önálló programként szervezett sétákról. Az ismeretbővítést, a szabadidő hasznos eltöltését szolgáló interaktív, mozgással egybekapcsolt, mások számára meghirdetett programok akár falusétának is tekinthetők.

Mi is a faluséta?

A faluséta a település és környékének komplex módon, azaz a természeti, helyi és építészeti értékeinek, valamint a hagyományos települési életforma és gazdálkodás megmaradt elemeinek bemutatására irányuló cselekvő tanulási forma, melynek lényeges eleme, hogy interaktív módon, közvetlen tapasztalás útján zajlik az ismeret- és tudásgyarapítás.

Fogalma meghatározható úgy is, hogy a faluséta: egy tematikus, vezetett séta, mely a település és környékének komplex módon, azaz a szellemi, kulturális, természeti, és épített értékeinek, valamint a hagyományos települési életforma és gazdálkodás megmaradt elemeinek bemutatására irányul.

A hungarikumokról szóló törvénynek köszönhetően ma egyre nagyobb figyelem irányul a helyi értékek, szokások, hagyományok

feltárására, gyűjtésére és a jövőnek szóló átörökítésére. A helyi értékek éltetésének és átörökítésének legjobb gyakorlatai között ma egyre inkább kiemelt szerepet kapnak az e célból rendezett faluséták.

Bátran állítható az is, hogy a település bemutatásának, a helyi értékek megismertetésének egyik leghatékonyabb és egyre népszerűbb formája a faluséta.

A faluséta, mint program lehetőséget teremt a sétavezető segítségével arra, hogy programcsomag-szerűen ismerhessék meg a látogatók a települést, bemutatva olyan összefüggéseket és olyan háttérinformációkat, amelyek egyéni látogatás során nem ismerhetők meg, vagy nem szerezhetők be.

Jelen írás célja bemutatni, hogy a faluséta, mint módszer, miként lehet a helyi kötődés, a kulturális identitás megerősítésének egyik fontos eszköze, milyen hatással van a helyi közösségek életére, és milyen hatással van az abban részt vevő egyénre.

Továbbá annak bemutatása, miért tekinthető a faluséta szolgáltatásnak, és hogy a helyi termékfejlesztéssel létrehozott új szolgáltatás miként eredményezhet életminőség változást, mennyiben járul hozzá a település megtartó képességéhez.

Végezetül arra is vállalkozik, hogy az egyre szaporodó jó gyakorlatok közül bemutasson néhányat azok közül, melyek a Nemzeti Művelődési Intézet kezdeményezésével és szakmai támogatásával valósultak meg az elmúlt hónapokban, és néhány olyan mintát is, melyet más szervezetek, intézmények, közösségek valósítottak meg, és melyek akár a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok életminőség változásához járultak hozzá.

A faluséta, mint módszer, miként lehet a helyi kötődés, a kulturális identitás megerősítésének egyik fontos eszköze?

Bár minden szempontra részletesen kitérő módszertani útmutató nem készült mostanáig, mégis most kísérletet tesz ezen írás arra, hogyan garantálható, hogy a faluséta a kulturális identitás megerősítésének egyik fontos eszköze legyen.

A hiányt felismerve 2018 tavaszán a Nemzeti Művelődési Intézet Hajdú-Bihar Megyei Irodája készített egy útmutatót faluséta program kialakításához, melynek az akkori célja a kulturális közfoglalkoztatásban részt vevő helyi



odatartozó érzést növeli a résztvevőkben. Emlékek idéződnek fel, új tudással gyarapodnak az ott élők. Egy pillanatra kívülről is látják településüket, sőt sokszor arra is képessé teszi őket, hogy magukat mássokkal összehasonlíthassák, és ha ez a képesség is megvan sok más mellett, az a kötődést, az odatartozást, a kulturális identitást erősíti. A faluséta programon részt vevők pozitív visszajelzései – „ezt eddig nem is tudtam”; „de szép ez!”; „milyen jó, hogy ezek fennmaradtak”; „sokat tanultunk ezen a napon”; „ezért érdemes volt eljöttünk ide” – még inkább erősíti a faluséta vezetőit, segítőt az önazonosságukban és abban, hogy érdemes volt kreatív és innovatív módon így bemutatni a település értékeit. Másrészt a látogatók számára a településről ad olyan gazdag képet és élményt, amely elősegíti a település ismertebbé válását és a turizmus erősödését.

A faluséta, mint szolgáltatás

A faluséta módszer abban az értelemben, hogy a település értékeit közvetlen tapasztalás útján ismereti meg az abban részt vevőkkel. A faluséta programjának összeál-

közösségi munkások számára e módszer bemutatása és ösztönzésük arra, hogy készítsék el a településüket bemutató faluséta programjukat.

Az útmutató elsősorban a faluséta program közösségi részvétellel történő tervezésére és megvalósítására fókuszált. Arra ösztönözte a falusétát indítani kívánó közösségeket, hogy előzetes kutatással tájékozzanak az azokat a forrásanyagokat, melyek rendelkezésre állnak egy helyi természeti, vagy épített kulturális érték vonatkozásában. Keressék meg azokat a helyben élőket, akik a rég és közelmúlt hagyományairól, szokásairól, az értékek tekintett tárgyak használatáról fontos információval rendelkeznek, akik az értéktárba előterjesztők voltak, és mindazokat, akikről azt tudják, hogy elkötelezettek a helyi értékek feltárásában és átörökítésében, valamint olyan fiatalokat, akik érzékenyíthetők.

Következő lépésként ezen útmutató azt ajánlotta, hogy gondolják át, mely értékei (természeti, helyi és építészeti értékek) azok a településnek, melyek egy odalátogató számára érdekes, értékes, vonzó és érdeklődését felkeltő lehet. Tekintsék át, hogy melyek a települést reprezentáló helyszínek, épületek, objektumok, amely a településről fontos, érdekes informá-

ciót, tudást közölnek, helyi értéket közvetítenek.

Mindezek után egymás ötleteit, javaslatait meghallgatva alakítsanak ki egy regisztrált bemutatót a helyi értékekről, sajátosságokról, és egy útvonaltervet arról, hogy a faluséta honnan indulva hol ér véget. Azaz vonjanak be a faluséta program megtervezésébe, majd a későbbiekben egy-egy helyszínt, értéket bemutatásába annyi helyi személyt, amennyit csak lehetséges, hiszen általa a faluséta közös üggyé válik és a közös cél erősíti, összefűzi a közösséget.

A gyűjtés, a feltárás, a programterv közösségi módon történő összeállítása akarva akaratlanul az



lítása önmagában még nem szolgáltatás. Szolgáltatássá akkor válik, ha az a kommunikációs felületeken meghirdetésre, beárazásra kerül, és bizonyos rendszerességgel igénybe vehető az érdeklődők számára, legyenek azok turistacsoportok, az adott településről elszármazottak vagy helyben élők. Költsége a helyi program tartalmától, a bevont partnerek és az esetleges kiegészítő szolgáltatások mennyiségétől és költségétől függően kerül meghatározásra. A program szolgáltatója lehet maga a helyi önkormányzat, egy közösség a településről, és lehet maga a turisztikáért felelős intézmény, cég a településről, a járás, vagy nagyobb egységként a megye.

Néhány példa a turisztikai ágazat által szervezett szolgáltató jelleű falusétára

Bogács

Minden szerdán reggel 9 órától.

Útvonal: Tájház – Kilátó – Szoros-völgyi víztározó (horgásztó) – Cserépi úti pincesor – Színészliget – Hagyományörző Ház – Szent Márton-templom

Időtartam: 3 óra

Táv: 6 km

Részvételi díj: felnőtteknek 1300 Ft/fő, gyermekeknek, nyugdíjasoknak 900 Ft/fő, ami tartalmazza a belépőjegyek árát is. Előzetes egyeztetés alapján, min. 6 fős csoportok esetén!

Élményfaluséta Noszvaj

A program célja: A faluba érkező családok, társaságok, csoportok számára szeretnénk szervezett programot nyújtani.

Kikapcsolódás, élményszerzés, a helyi műemlékek, hagyományok, természeti értékek megismerése kalandos, játékos faluséta keretében, a helyszíneken Noszvajhoz kapcsolódó, jellegzetes játékokat oldhatnak meg közösen. A faluséta felfűzhető tematikákra is, mint borok, falusi ízek, stb.



Látható tehát, hogy van egy kínálat, mely a „valamit megismerni” igénynek ad kereteket, és van egy ösztönző, módszertani eleme, mely játékos formában adja át az ismereteket. Ilyen ösztönző lehet az is, ha a helyi termékek kóstolására kínál lehetőséget a program, vagy egy helyi termék, feledésbe merülni látszó mesterség megismerése, bizonyos munkafolyamatok helyben történő bemutatása valósul meg: például kézi csigacsinálás, seprőkészítés, kosárfonás. Az élmény és a szolgáltatás fokozható azáltal is, ha a résztvevő számára kínálnak lehetőséget egy egyszerű munkafolyamat befejezésére, és ennek el-

ismeréseként magával viheti az így létrehozott „új értéket”.

Faluséta, mint társadalmi vállalkozás

„A Szociális Innováció Alapítvány InDaHouse Hungary csoportja a szociális munka, a pedagógia és a társadalmi vállalkozás eszközeivel kíván hosszú távon, fenntartható módon segíteni egy Észak-magyarországi, 360 fős falut, Perét”, olvasható honlapjukon. Céljuk, hogy a munkanélküli felnőttek bevételhez jussanak, a most felnőtt gyerekek pedig olyan tudással,



élményekkel gazdagodjanak, amelyek segítik őket egy sikeresebb élet felépítésében.

E céljaikhoz köthető a perei faluséta szolgáltatásuk is, melyet 2016-ban álmodtak meg, és akkor egyedüli vállalkozásként indították el a budapesti tematikus városséták mintájára. Elsősorban azt szerették volna, hogy az ott élők személyes történeteinek keresztül ismerjék meg az odalátogatók, a turistacsoportok a perei életet, a cigány családok mindennapjait, kultúrájukat, benne hihetetlennek tűnő legendáikkal.

A helyi tudáson és helyi értékeken alapuló szolgáltatáscsomag közösség alapú kidolgozása és a közösségi alapú turizmus fejlesztéséigént szerepel programjukban és abban bíznak, hogy mintát adhatnak más települések számára is.

Közösségi alapú turizmusra épülő társadalmi vállalkozásuk fontos eleme a faluséták vezetőinek képzése. Mára nem kevesebb, mint hat fő biztosítja az idelátogatók számára a szakszerű, élményszerű vezetést a faluban, és közel ugyanannyian segítkeznek, ha az időközben kialakított vendégházukban szállóvendégek érkeznek. E két szolgáltatásból származó bevételük, a közösségi finanszírozás, az önkéntes munka és a pályázati támogatások lehetnek a hosszú távú fenntarthatóság garanciái.



A bemutatott példa igazolja, hogy lehet vállalkozásként is, sőt, társadalmi vállalkozásként is működtetni a faluséta szolgáltatást. A perei roma családok életkörülményeiben egészen bizonyos, hogy változást eredményezett a közösségi alapú turizmusra épülő társadalmi vállalkozás. Olyan munkájuk lett, melyet a közösséggel közösen álmodtak meg és alakítottak ki, érte dolgoznak és még fizetséget is kapnak érte.

Hajdú-Bihar megyei példák

Végezetül néhány jó példa a Nemzeti Művelődési Intézet Hajdú-Bihar megyei irodája által 2018.

tavaszaán indított kezdeményezéséből, melynek elsődleges célja, hogy a kulturális közfoglalkoztatási programban résztvevő közösségi munkások körében váljon ismertté a faluséta, mint módszer és nyíson kapukat e faluséták szolgáltatásként, akár társadalmi vállalkozásként történő megvalósítása felé.

Hajdú-Bihar megye 82 településéből 62-ben indult el az V. Kulturális Közfoglalkoztatási Program 2018 tavaszaán. Az Intézet megyei irodájának felhívására több mint 70 faluséta programleírás született, és hozzávetőlegesen 25 településen került meghirdetésre, bemutatásra a faluséta, melyen összesen több mint 700 fő vett részt.

A több mint 70 faluséta program között szerepeltek a település különböző részeit, fiatalok által kedvelt helyeket, vagy éppen a település irodalmi értékeit, jellegzetes fajt bemutató séták, melyek mind-mind egyéni hangvétellűek voltak és a választott témához és a célcsoporthoz igazított módszerek mentén kerültek bemutatásra.

Konyáron kihasználva, hogy nyári szünet van, „lovas kocsis” falusétára vitték el a diákokat. A Művelődési Házban volt a gyülekező, ahol a diákok rövid tájékoztatást kaptak a „séta” útvonaláról, majd röviden megismerhették Konyár természetföldrajzát és történetét.



A falu nevezetes állomásait Csádi Gyula gazdálkodó, és Csádi Sándor fogathajtó segítségével lovas szekéren keresték fel. A résztvevők közül nagyon sokan először ültek lovas szekéren. A rendhagyó faluséta keretében megismerhették a helyi gazdálkodók állatállományát, volt állatsimogatásra és frissen fejt kóstolásra is lehetőség, betekintést nyerhettek a szövés, seprűkötés rejtelmeibe, és minden kisdíák kipróbálhatta a szövőgép működését, megismerhette a seprűkötés titkát. Ellátogattak Király Imre szódavíz üzemébe, a Kurucz Albert Falumúzeumba, ahol Békési András a Művelődési Ház igazgatója a múzeum „kincseit”, valamint a hagyományos paraszti gazdálkodás eszközeit, majd a Művelődési Házban az intézmény tevékenységeit, az alkotó köröket, és a hagyományörző csoportokat mutatta be.

Így lett szép kerek a nap, és jelentett felejthetetlen élményt, másféle tudást, ismeretet, mint amit az iskolában kapnak a diákok.

Az itt bemutatott faluséta azért is különleges – túl azon, hogy lovas kocsival járták be a települést –, mert olyan egységben láthatták e napon környezetüket, benne a



múltjukat, a történelmüket, az épített és természeti értékeiket, a jelenüket, a hagyományaik őrzésére és átörökítésére szerveződött csoportokat és a helyi vállalkozók által teremtett értékeket, mint még soha sem.

Debrecenben is készült több városrészi séta. Ezek különlegessége tematikájukban rejlett. A Nagyerdő bemutatásra vállalkozó közösségi munkás a Nagyerdőt a fiatalok szemszögéből és az élményszerzés centrumaként mutatta be. Megtudhatták a sétán részt vevők, hogy hol gördeszkázhatnak a fiatalok, hogyan nézett ki a Csónakázótó régen és ma, és hogy milyen vizuális élményeket nyújt a helyébe épült szabadidőpark és a szökőkút.

A vénkerti séta Debrecen történelmét a városrészben fellelhető épületein keresztül mutatta be. A séta a Malom Hoteltől, Debrecen első szárazmalmától indult, és egy lakótelepi háztömb 10. emelete

kínalta gyönyörű panorámával ért véget.

Az itt bemutatott példák ékes bizonyítékai annak, hogy az így elkészült faluséta programok helyben további lendületet adhatnak a közösségek megerősödéséhez, erősítik az odatartozás érzését, a kötődést, és ha ez ideig nem jött volna létre települési értéktár, ösztönzően hathatnak azok kialakítására.

A faluséta olyan program és módszer, melynek tartalma és célja folyamatosan megújulva szolgáltatássá fejleszthető, mely a helyben élők életminőség változásán túl jól szolgálja a település ismertté válását. Különösen akkor, ha a faluséta program, mint települési szolgáltatás, felkerül a települési honlapra. További szolgáltatásként készülhet sétáló füzet, leporelló olyan látogatók számára, akik nem kívánják igénybe venni a faluséta szolgáltatását, de szívesen tennének egy sétát a településen.



KATONA MÁRIA MAGDOLNA közművelődési előadó diplomáját a Kossuth Lajos Tudományegyetemen szerezte 1988-ban. 1980-tól 2013-ig az ifjúsági munka szakmává válását segítette. E területen utolsó munkahelye a Mobilitás Észak-alföldi Regionális Ifjúsági Szolgáltató Iroda volt, ahol vezetőként dolgozott annak megszűnéséig. 2013. július 1-től a Nemzeti Művelődési Intézet Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei, majd a Hajdú-Bihar megyei iroda munkatársa. 2014-től a mai napig a tapasztalati tanulás e sajátos formája, a látóút, mint módszer elterjesztésében, megszervezésében vállalt kiemelkedő szerepet intézeti szinten. Több, a megyei módszertani iroda szakmai munkáját megalapozó kutatás, stratégiai dokumentum elkészítése köthető nevéhez.